

کارشناسان و صاحب نظران فرش دست باف، خواستار حمایت فرهنگی و ملی از این هنر در مشهد هستند

امید به بازگشت شکوه یک هنر ملی

نمونه ای از یکقالی دست بافت مشهد

رضا میرزاده- طنین همتی

هنر بافت فرش در ایران، سابقه‌ای دیرینه دارد و در این میان، سرزمین خراسان رضوی یکی از خاستگاه های مهم فرش ایرانی به شمار می رود؛ تاآنجاکه برخی پژوهشگران، ریشه اصلی بافت قالی بازیریک - قدیمی ترین فرش شناخته شده جهان- را نیز به این منطقه نسبت می دهند. فرش دست باف، نه تنها جلوه‌ای از زیبایی و مهارت هنری، بلکه یکی از معتبرترین اسناد هویتی در بیان تاریخ و فرهنگ ایرانی است. با این حال در سال های اخیر، صنعت فرش در کشور و به ویژه در استان های صاحب نام این هنر، با چالش های جدی مواجه شده است و وضعیت تولید آن مساعده نیست. درحالی که موزه آستان قدس رضوی به عنوان دومین موزه بزرگ کشور، به محلی برای نمایش فرش های نفیس تبدیل شده و سالانه میزان هزاران بازدیدکننده است، به گفته کارشناسان، حال فرش خراسان رضوی و مشهد خوب نیست؛ موضوعی که نیازمند توجه جدی مسئولان و متولیان فرهنگی واقتصادی کشور است. با وجود این چالش ها، فرش دست باف خراسان رضوی همچنان زنده است و می تواند با نوآوری نسل جدید، حمایت های هوشمندانه دولتی و بازاریابی علمی، جایگاه شایسته خود را در بازارهای جهانی بازباید. فرش ایرانی هنوز قلب تپنده فرهنگ ماست و اگر با همت و عشق به آن بازگردیم، بی تردید دوباره خواهد درخشید.

فرش خراسان؛ روایت هویت، هنر و تاریخ

عبدا... احراری درمیان، بازنشسته جهادکشاورزی و پژوهشگر حوزه فرش، در گفت وگو با خبرنگار شهرآرا، درباره ویژگی های فرش خراسان رضوی می گوید: فرش دست باف، هنری جامع از مجموعه هنرهاست که با عناصر متعددی چون طراحی، بافت، رنگرزی و نقش آفرینی هنرمندان در ارتباط است. این هنر اصیل، نه تنها جلوه‌ای از زیبایی شناسی ایرانی است، بلکه سندی هویتی برای قومیت ها و مناطق مختلف شناخته می شود. وی معتقد است که سبک بافت، نقشه فرش و حتی فضای تولید آن، در هر منطقه رنگ و بویی خاص دارد و بازتابی از آداب، رسوم و شرایط اقلیمی آن ناحیه است. احراری با اشاره به پیشینه تاریخی فرش خراسان می افزاید: تا پیش از دوره صفویه و تیموریان، بخش مهمی از فرش های این منطقه در شهر هرات عرضه می شد؛ برای نمونه، نقشه «ماهی درهم» یا «ریزه ماهی» که امروزه در خراسان رایج است، در بازار جهانی با نام «فرش هراتی» شناخته می شود. به گفته این پژوهشگر، در دوران صفویه و به دستور شاه عباس و دیگر شاهان این سلسله، کارگاه های سلطنتی فرش بافی در شهرهای مختلف تأسیس و به محلی برای جمع هنرمندان و تولید آثار نفیس، تبدیل شد. یکی از این کارگاه ها در شهر مشهد راه اندازی شد و از آن زمان، فرش بافی در خراسان رضوی رسمیت و رونق بیشتری یافت. هرچند فرش درمیان عشایر، روستاییان و شهرنشینان نیز بافته می شود، در کارگاه های رسمی، توجه بیشتری به جنبه های هنری و کیفیت مطلوب تولید می شود. خراسان رضوی همواره از ظرفیت های بالقوه‌ای در زمینه تولید فرش برخوردار بوده است و این میراث ارزشمند، نیازمند توجه و حمایت بیشتر برای حفظ و توسعه است.

فرش خراسان رضوی؛ میراثی از طبیعت، قومیت و هنر احراری در ادامه می گوید، خراسان رضوی با برخورداری از مناطق کوهستانی، همواره محل پرورش گوسفندانی بوده که پشم مرغوب آن ها در تولید فرش های باکیفیت، نقش مهمی داشته است. این منطقه همچنین از مراکز اصلی کشت پنبه و پرورش ابریشم بوده و مواد اولیه بافت فرش در آن از کیفیت مطلوب برخوردار است. وی با تأکید بر نقش قومیت های مختلف ساکن در استان، می افزاید، تنوع قومی در خراسان رضوی، موجب شکل گیری سبک های متنوعی در بافت فرش شده است. درمیان شایبر، طوایف و روستاییان، فرش نه تنها کالایی تزئینی بلکه ابزاری کاربردی برای زندگی روزمره بوده است؛ به گونه ای که حتی بالش، تشک و دیگر لوازم خانگی نیز به شیوه فرش بافی، تولید می شده و با اقلیم منطقه هماهنگ بوده است.

احراری با اشاره به تاریخچه فرش خراسان رضوی، ادامه می دهد: در دوره صفویه، شرکت های معتبری مانند «قالی شرق» با مرکزیت بیرجند در منطقه خراسان رضوی شکل گرفتند. در دوره های قاجار و پهلوی اول، نیز مشهد به یکی از مراکز مهم تولید فرش کشور تبدیل شد؛ تاجایی که هنرمندانی از نقاط مختلف ایران، ازجمله تبریز، به مشهد مهاجرت کردند و در آنجا ساکن شدند تا فرش هایی با سبک خراسانی بیافند.

وی از عبدالمحمد عموآوغلی، به عنوان یکی از قالی بافان برجسته مشهد در اواخر دوره قاجار و اوایل پهلوی یاد می کند؛ هنرمندی که آثار

احراری با انتقاد از وضعیت فعلی صنعت فرش در کشور، بیان می کند؛ در سال های اخیر، جایگاه فرش نه تنها در خراسان رضوی بلکه در سطح ملی و جهانی ضعیف شده است. فرش از حوزه صنایع دستی، جدا شده و به صنعت پیوسته و صنعت نیز با معدن، تلفیق شده است. در نتیجه، نگاه کلان محور صنعت، جایی برای فرش باقی نگذاشته است؛ نه تولیدکنندگان انگیزه کافی دارند، نه مسئولان توجه لازم را به این هنر-صنعت دارند. وی استفاده از الیاف مصنوعی، پلی استر و روش های بی گره بافی را از عوامل کاهش کیفیت فرش، می داند و می گوید: هرچه از سنت های اصیل فاصله گرفته ایم، کیفیت فرش نیز افت کرده است. حتی نقشه های فرش خراسانی در دیگر مناطق کیی می شود، اما حال وهوای بومی آن قابل تقلید نیست. به گفته این پژوهشگر، امروز بیشتر فرش ها در شهرستان نیشابور و به صورت کارگاهی تولید می شود. فرش بافی به سه شیوه کارفرمایی، مشارکتی و خویش فرمایی رواج دارد که در این میان، قالی های کارفرمایی از کیفیت بهتری برخوردارند. احراری توضیح می دهد: در شیوه کارفرمایی، استادکار بر روند بافت نظارت دارد، مواد اولیه به درستی تأمین می شود و نقشه مشخص است. این روش، یادآور سبک کاری استادانی چون عموآوغلی است که بافندگان متعددی را تحت نظر داشتند.

وی در پایان یادآوری می کند؛ در بافت های خویش فرما نیز نمونه های استثنایی و باکیفیت دیده می شود، اما به طورکلی نبود نظارت، نقشه مشخص و مواد اولیه استاندارد، موجب افت کیفیت در این نوع تولید، شده است.

سردرگمی مدیریتی، جایگاه فرش را تضعیف کرده است

احراری با انتقاد از وضعیت مدیریت این هنر-صنعت در کشور می گوید، فرش باید به متخصصان آن واگذار شود و حوزه فرش به صنایع دستی، باگردد. احای سازمان فرش و صنایع دستی، می تواند گامی مؤثر در سامان دهی این حوزه باشد. وی با اشاره به پراکندگی مدیریتی فرش در نهادهای مختلف می افزاید؛ اکنون، فرش زیرمجموعه وزارت صنعت و معدن قرار دارد، درحالی که گلیم در حوزه میراث فرهنگی تعریف شده است. این تقسیم بندی که تنها موجب سردرگمی شده، بلکه باعث شده است فرش در هیچ یک از این وزارتخانه ها جایگاه واقعی خود نداشته باشد. بر خورد با فرش، گاه شبیه به یک کودک سرراهی است که هیچ فردی مسئولیت آن را به طور جدی نمی پذیرد. احراری تأکید می کند؛ در وزارت صنعت و معدن، توجه چندانی به فرش نمی شود و وزیر مربوط، سالانه زمان محدودی را به این حوزه اختصاص می دهد. اولویت این وزارتخانه، صنایع بزرگ است و صنعت فرش درمیان آن هاگم شده است. وی با اشاره به محدود اقدامات انجام گرفته در سال های اخیر می گوید، یکی از نمونه های قابل توجه، بافت فرش هایی با مقیاس بزرگ به سفارش کشورهای عربی حوزه خلیج فارس بوده که آن هم توسط بخش خصوصی انجام شده و دولت نقشی در آن نداشته است.

پژوهشگر حوزه فرش، خواستار فعال تر شدن سفارتخانه ها و رایزنان فرهنگی و اقتصادی در حمایت از فرش ایرانی می شود و می افزاید، اگر همه نهاد ها به صورت جدی وارد عمل شوند، شاید بتوان تحولی در این حوزه ایجاد کرد. اما متأسفانه سال هاست که فریاد می زنیم و کسی آن را در بافت فرش بازآفرینی کرد.

استاندار خراسان رضوی بیان کرد دیپلماسی؛ راه نجات و پویایی هنر فرش دست باف

میرزاده| استاندار خراسان رضوی با تأکید بر تقویت دیپلماسی استانی و منطقه ای برای رونق بازار فرش در مشهد و استان، در حاشیه بازدید از مجموعه تجاری بازاررضای مشهد، در گفت وگو با خبرنگار شهرآرا، درباره ضرورت حمایت از صنعت فرش و فرش دستباف استان گفت: فرش همواره جزو صنایع دستی باارزش ایران بوده است که می باید از آن حمایت کرد، البته این موضوع به لحاظ ساختاری نیاز به مشکلاتی مواجه شده است. متأسفانه شرکت ملی فرش در جریان خصوصی سازی، به بانک تجارت و پس از آن به مؤسسه دیگری واگذار شد و ساختار فرش که حامی اصلی بافندگان فرش در کشور بود، حدود ۱۰ سال است که عملاً از گردونه حمایت، خارج شده است. غلامحسین مظفری افزود، باید توجه کنیم که ورود رقبای جدی به بازار نیز بر بازار فرش ایران، تأثیرگذار بوده است و اگر تلاش نکنیم و طرح و ایده جدیدی در حوزه تولید و نیز بازار فرش نداشته باشیم، دیگر کشور ها تجربه ایران را به کار می گیرند. امروز بخشی از نقشه های بومی و بازاریبسندها، در دیگر کشور ها تولید و صادر هم می شود. وی تأکید کرد، باید از ظرفیت های موجود خود استفاده کنیم. یکی از این ظرفیت ها، بافت فرش های خاص و استثنایی است که توانسته ایم در این زمینه،

توجه نمی کند. زمانی انتقادها موجب ناراحتی مسئولان می شد، اما امروز حتی واکنشی هم نشان نمی دهند.

فرش ایرانی؛ سفیر صلح فرهنگ ایران

همچنین آدرینا ملکشاه، از فعالان و متخصصان برجسته حوزه فرش دست باف، درباره وضعیت فعلی این صنعت در خراسان رضوی بیان می کند؛ با وجود دشواری های اقتصادی و تحریم های بین المللی، فرش دست باف ایران، همچنان یکی از نمادهای اصیل فرهنگی و هنری کشور محسوب می شود و ظرفیت بی نظیری برای ارزآوری و اشتغال زایی دارد. به سه گفته وی، فرش خراسان رضوی که از گذشته تا امروز یکی از قطب های مهم تولید فرش در کشور بوده است، به دلیل افزایش هزینه های مواد اولیه، نوسانات نرخ ارز و کاهش صادرات، در وضعیت مطلوبی قرار ندارد. وی می افزاید: اکنون تولیدکنندگانی چالش تأمین مواد اولیه روبه رو هستند و روند تولید تا رسیدن به مصرف کننده، بسیار زمان بر است، با این حال هنوز عشق و پشتکار درمیان بافندگان جاری است؛ زیرا فرش دست باف تنها یک کالا نیست، بلکه میراثی فرهنگی و روحی از هنر ایرانی است.

کارشناس ارشد فرش دست باف با اشاره به اهمیت نقش دولت و بخش های حمایتی برای تقویت این هنر تأکید می کند، بازاریابی، تبلیغات و آگاهی رسانی عمومی درباره ارزش واقعی فرش دست باف، نیازمند توجه بیشتر است. اگر حمایت های دولتی در بخش تبلیغات و مارکتینگ تقویت شود، تولیدکنندگان و هنرمندان با انگیزه بیشتری در این مسیر گام برمی دارند. باید آگاهی عمومی درباره تفاوت فرش دست باف و ماشینی افزایش ییابد، چرا که بسیاری از مردم از زیان های الیاف مصنوعی و مزایای فرش طبیعی، اطلاع کافی ندارند.

ارزش اجتماعی هنر فرش دست باف، به جوانان معرفی شود

ملکشاه در ادامه به نقش نسل جدید و کارآفرینان جوان اشاره می کند و می گوید، چالش امروز ما، این است که تولیدکنندگان کمتر به تغییر سلیقه جهانی و رنگ آمیزی های نو توجه می کنند. نسل جدید می تواند با دید خلاق و آشنایی با طراحی مدرن، طرح هایی خلق کند که هم با سلیقه بازار امروز داخلی و خارجی سازگار باشد و هم اصالت هنر ایرانی را حفظ کند. پژوهشگر حوزه فرش دست باف یادآوری می کند: گرچه دانشگاه های معتبر کشور مانند تهران، اصفهان، تبریز، کرمان و کاشان، سال هاست رشته فرش را به شکل علمی دنبال می کنند، استقبال دانشجویان کمتر شده است. نسل امروزی صبور نیست؛ چون فرش دست باف، هنری زمان بر و پرهزمت است. نیاز به آگاهی و حمایت دارد. باید ارزش اجتماعی این هنر به جوانان معرفی شود تا درک کنند که فرش دست باف نه فقط یک هنر، بلکه دومین پرچم فرهنگی ایران در جهان است. این صادرکننده بر لزوم اتحاد بخش های دولتی و خصوصی برای عبور از مشکلات اقتصادی تأکید می کند و می گوید: تحریم ها، کمبودهای مسایه می باشد، اما اگر امروز آموزش، تبلیغات و آگاهی رسانی مردمی درست انجام شود، می توانیم این هنر ملی را احیا کنیم. هر ایرانی با هر بودجه ای، می تواند صاحب یک فرش دست باف باشد. مهم، فرهنگ سازی و درک ارزش واقعی این میراث جاوید ایرانی است.

وی با تأکید بر اینکه فرش ایرانی تنها کالایی اقتصادی نیست، بلکه بخشی از هویت و فرهنگ کشور به شمار می رود، می گوید: دولت باید با نگاهی ملی و فرهنگی به این حوزه ورود کند. فرش ما همانند زعفران و پسته، از نمادهای اصیل ایران است و حتی در طول تاریخ، نقش «سفیر صلح» میان ملت ها را داشته است. حمایت از آن، حفظ میراث و اصالت ایران است. نه فقط یک فعالیت اقتصادی. ملک شاه با اشاره به اهمیت آگاهی عمومی درباره کیفیت فرش های دست باف می افزاید: بسیاری از خانواده ها تفاوت میان فرش های سالم و استاندارد با نمونه های مصنوعی یا نامرغوب را نمی داندند. در حالی که انتخاب درست می تواند علاوه بر زیبایی، سلامت فضا را نیز تضمین کند. اینجا جای آموزش و اطلاع رسانی دولت و رسانه ها خالی است.

تولیدکننده فرش دست باف ضمن انتقاد از ورود فرش های قاچاق از کشورهای همسایه می گوید؛ در سال های اخیر، قاچاق فرش از مرزهای شرقی به ویژه خراسان رضوی شدت گرفته است؛ فرش هایی با ظاهر زیبا اما کیفیت نامطلوب که گاه به نام فرش ایرانی فروخته می شوند. این پدیده نه تنها بازار داخلی را تحت تأثیر قرار داده است، بلکه هویت تولید ایرانی را نیز مخدوش می کند. مدرس دانشگاه و داور المپیاد کشوری طراحی فرش که سال هاست در عرصه تولید و صادرات فعال است، اشاره به چالش های اقتصادی و نبود ارتباط مؤثر بین تولیدکنندگان و بازار جهانی، می گوید: تحریم ها، نوسانات ارزی و عضو نبودن ایران در سازمان تجارت جهانی، باعث شده است تولیدکننده نتواند در نمایشگاه های خارجی حضور مؤثر داشته باشد. وقتی صادرات کم شود، زنجیره فعالان طراح تا بافنده و رنگرز دچار رکود می شود. این شرایط در نهایت باعث کاهش جذب نسل جوان به این رشته خواهد شد.

خبر

درخشش عکاس شهرآرا

در دومین جشنواره بین المللی عکس «ایران جوان»

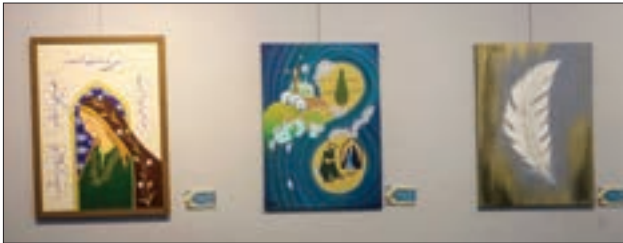
برگزیدگان دومین جشنواره بین المللی عکس ایران جوان که به میزبانی دانشگاه علوم پزشکی تربت حیدریه برگزار شد، پنجشنبه گذشته با اعلام هیئت داوران معرفی شدند.

به گزارش ایرنا، این جشنواره با هدف نمایش توانمندی ها و خلاقیت های جوانان در زندگی خانوادگی واجتماعی و با نگاه ویژه به وضعیت جمعیتی امروز ایران و جهان، طراحی شده بود.

۱۵ هزار اثر از داخل و خارج از کشور توسط ۲ هزار و ۴۰۰ عکاس و هنرمند به دبیرخانه جشنواره ارسال شده بود که آثار عکاسان یازده کشور خارجی از جمله این آثار بود. هیئت داوران دومین جشنواره عکس ایران جوان، ۱۰ اثر برگزیده و پنج اثر قابل تقدیر در بخش اصلی، پنج اثر برگزیده و پنج اثر قابل تقدیر در بخش بین الملل، ۱۰ اثر برگزیده و پنج اثر قابل تقدیر در بخش موبایلی و پنج اثر برگزیده در بخش ویژه (زعفران) را معرفی کرد که بر این اساس، محمد حسن صلواتی، عکاس روزنامه شهرآرا، در جمع ۱۰ نفر برگزیده بخش اصلی قرار گرفت.

ایستگاه هنر

وقتی حماسه با هنر و طراحی پوشاک پیوند می خورد

مهديه قمري|جمعی از دختران دانشجوی رشته طراحی پوشاک دانشکده ملی مهارت دختران مشهد، ازهرآرا|پاکمک اسنادان راهنمای خوددر یکی از واحدهای درسی، اقدام به تولید آثار تجسمی با محوریت پرداختن به شخصیت های حماسی شاهنامه کردند. ما چرا از آنجایی شروع شد که این دانشجویان می باید در دانشگاه خود واحد خوشنویسی را می گذرانند. اما استادان راهنمای آن ها با هدف پرداختن به موضوعات ملی- فرهنگی- حماسی از دانشجویان خواستند با محوریت پرداختن به شخصیت های حماسی شاهنامه، نخستین آثار تجسمی خود را که در حوزه حجاب و پوشش ایرانی اسلامی است، در نظر گرفتن محتوای مناسب و مرتبط با خوشنویسی، تولید کنند. نفیسه زمانی، از استادان راهنمای این گروه از دانشجویان، در این باره به شهرآرا گفت؛ با اینکه اولین بار بود که دانشجویان رشته طراحی پوشاک تصمیم گرفته بودند آثار تجسمی خود را به روی بوم نقاشی بیاورند. انصافا به دلیل ذوق و خلاقیتی که در تولید این آثار نشان دادند، می توان گفت بسیاری از آن ها، آثاری حرفه ای تولید کردند. زمانی ادامه داد: این گروه از دانشجویان با پرداختن به یک شخصیت حماسی در شاهنامه، هم به موضوع حجاب و پوشش آن ها در اثر خود اشاره کرده اند، هم با تکنیک اکرولیک، به اثر خود زیبایی دوچندانی بخشیده اند.

به گفته این استاد راهنما، واحد خوشنویسی جزو دروسی است که دانشجویان رشته طراحی پوشاک می گذرانند. وی افزود، این واحد درسی می توانست این ویژگی را به دانشجویان بدهد که ذوق و خلاقیتشان را با پرداختن به شخصیت های حماسی شاهنامه، افزایش دهند و یک اثر متفاوت روی بوم نقاشی خلق کنند. زمانی بیان کرد: این گروه از دانشجویان تا به حال روی بوم کار نکرده بودند. اما پس از آموزش های لازم، سعی کردند اثر خود را به صورت حرفه ای تولید کنند. استاد راهنمای آموزشکده ازهرآرا| از برگزاری مسابقات مختلف میان دانشجویان طراحی پوشاک در آموزشکده ملی مهارت دختران مشهد- ازهرآرا| به صورت مستمر خبر داد و گفت: برگزاری این مسابقات هم به کیفیت آثار تولید شده کمک می کند، هم باعث می شود دانشجویان در رقابت با یکدیگر به دنبال ایده های بهتری باشند. زمانی بیان کرد؛ با وجود اینکه برخی مردم به دنبال لباس هایی با الگوهایی غیر ایرانی اسلامی هستند، اما استفاده از مدل های لباس با محوریت موضوعات فرهنگی ملی و حماسی، می تواند برای تمام علاقه مندان به لباس های ایرانی اسلامی، مورد توجه و جذاب باشد.

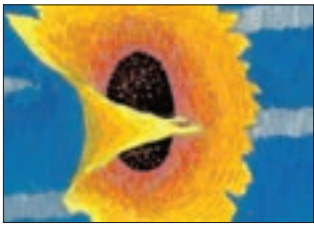
نگارستان

حضور «خاک جان» در نگارخانه اشراق

نمایشگاه انفرادی عکس فاطمه حسنی با نام «خاک جان»، امروز شنبه ۱۳۲۲آذر، ساعت ۱۷در نگارخانه اشراق حوزه هنری انقلاب اسلامی خراسان رضوی برپا می شود. این نمایشگاه تا پنجشنبه ۱۳۲۲آذر از ساعت ۱۷ تا ۲۰ ادامه خواهد داشت.

نگارخانه آسمان؛ میزبان «ش-کاف»

نمایشگاه انفرادی نقاشی «ش-کاف»، از آثار جعفر ایل بیگی، پنجشنبه ۱۳۲۰آذر در نگارخانه آسمان افتتاح شد.

این نمایشگاه تا ۲۵آذر از ساعت ۱۸ تا ۲۱ ادامه دارد.

برگزاری نمایشگاه خوش نویسی در نگارخانه رضوان

نمایشگاه خوش نویسی هنرمندان دوره استادی و فوق ممتاز استاد مریم سادات موسوی با نام «ششمین محفل عشق»، امروز شنبه ۱۳۲۲آذر، ساعت ۱۶در نگارخانه رضوان افتتاح می شود.

این نمایشگاه تا پنجشنبه ۱۳۲۷آذر، در دو نوبت زمانی ۱۳ تا ۱۶ و ۱۹ تا ۱۸ ادامه خواهد داشت.